

כ"ה

תרומה (תשי"ח)

א. מתי נצטוו משה על בנין המשכן?
 שמות רבה ל"ג ג: ויקחו לי תרומה. הודא הוא דכתיב (שיר השירים ה'): "אני ישנה ולבי ער." אמרו כנסת ישראל: אני ישנתי לי מן הקץ, אלא הקבה"ו ער שני (תהלים עג') יצור לבני וחלקי אלוקים לעולם... אני ישנה ממעשה העגל (=נת'אשתי שמא חס ושלום לא יתרצה עוד) ולבי ער - הקבה"ו מרתיק עלי (=לשון הכאה ודפיקה), הוי: "ויקחו ל תרומה". וכמו שאמר (שיר השירים ה'): "קול דודי דופק... פתחי לי אחותי..."

תנוומא תרומה (ח): "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". אימתי נאמרה למשה הפרשה הזו של משכן? ביום הכפורים עצמו, אע"פ שפרשת המשכן קודמת למעשה העגל, אמר ר' יהודה ברי שלום: אין מוקדם ומאוחר בתורה שנאמר (משלי ה) "נעו מעגלותיה לא תדעו" - מטולטלות הן שביליה של תורה ופרשותיה. הוי: ביום הכפורים נאמר למשה "ועשו לי מקדש". מניין? שכן עלה משה בששה בסיון ועשה ארבעים יום וארבעים לילה, ועוד עשה ארבעים ועוד עשה ארבעים - הרי מאה ועשרים, ואתה מוצא שביום הכפורים נתכפר להם, ובו ביום אמר לו הקבה"ו: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", כדי שידעו כל האומות שנתכפר להם מעשה העגל. ולכך נקרא "משכן העדות", שהוא עדות לכל באי העולם, שהקבה"ו שוכן במקדשכם. אמר הקבה"ו: יבוא זה שבמשכן ויכפר על זמב שנעשה בו העגל, שכתוב בו (ל"ב) "ויתפרקו העם את כל נזמי הזהב" ולכן מתכפרין בזהב "וזאת התרומה... זהב". אמר הקבה"ו (ירמיהו ל): "כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך".

רש"י לוא יוח ד"ה ויתן אל משה
 אין מוקדם ומאוחר בתורה, מעשה העגל קודם לציווי מלאכת המשכן ימים רבים הינו, שהרי בייז בתמוז נשתברו הלוחות וביום הכיפורים נתרצה הקבה"ו לישראל ונתת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן.

ה"ן ל"ה א' ד"ה ויקהל משה
 וזהו משה - אחר שציוו לאהרן והנשיאים וכל בני ישראל כל אשר דיבר ה' אתך בהר סיני אחרי שבור הלוחות ונתן על פניו המסוה - חזר וציוו והקהל את כל העדה האנשים והנשים וטף. וייתכן שהיה זה ביום מחרת רדתו, יאמר לכולם ענין המשכן אשר נצטוו בו מתחילה, קודם שבור הלוחות, כיון שנתרצה להם הקבה"ו ונתן לו לוחות שניות וכת עמו ברית חדשה, שילך השם בקרבם, הנה חזרו לקדמותם ולאהבת כלולותם ובידוע שתהיה שכינתו בתוכם, כענין שציווהו מתחילה, כמו שאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" ולכן ציוו אותם משה עתה ככל מה שנצטווה מתחילה.

אברבנאל לירמיהו ז' כ"ב: כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציאי אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבה.

וזה פירושו:
 והנראה לי בפרוש הפסוק הוא, שהנה ישראל כשיצאו ממצרים ובאו לפני הר-סיני ושמעו התורה והמצוות, לא צום ה' דבר מענין הקרבנות, אבל צום עניני האמונות והמעשים המשובחים אשר יעשו. אמנם כאשר עשו העגל, וראה ה' ית' שרירות לבם הרע ובכל יום ויום יחטאו לפניו, הוצרך לתקן להם צרי ורפואה למחלתם ורשעיהם, ולכן באו מצוות הקרבנות, מהעולות אשר יעשו לכפר על הרהורי הלב ומהחטאת והאשם ושאר מיני קרבנות כלם, שלא נצטוו עליהם אלולא היו חוטאים. וזהו אומרו כאן: "כי לא דברתי... ביום הוציאי אותם מארץ מצרים" רומז למעמד הר סיני לקבול המצוות שבפרשת "יתרו" ו"משפטים", שבהם לא צוה אותם ה' ית' "על דברי עולה וזבה" אבל צוה אותם לאמר: שמעו בקולי באופן שאהיה להם לאלוקים ואתם תהיו לי לעם ותלכו בכל הדרך אשר אצוה אתכם.

1. מה ההבדל בין רש"י לרמב"ן ביחס לזמנו של צווי עשית המשכן?
2. האפשר לתלות במחלוקת זו גם שנוי דעות בטעם מצות המשכן?
3. מה ההבדל בין מדרש תנחומא לדברי אברבנאל בפירוש הפסוק בירמיהו ל' י"ז "כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך". באיזה מובן המשכן הוא ארוכה ומרפא לחטא העגל לפי כל אחת מן הדעות?

4. בעל דבן טוב (פירוש על רש"י) מקשה על דברי רש"י הנ"ל: וקשה, אם כך - לכתוב כסדר?

נסה לישוב קושיתו ע"פ דברי מדרש תנחומ!